

21 Μαΐου 2013

Αριθμ. Πρωτ.: 162670/20474/2013

Πληροφορίες: κα Σταματίνα Πούλου (τηλ.: 2131306697)

Προς ΕΝΙΑΙΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ Π/ΘΜΙΑΣ ΚΑΙ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ Π.Ε
ΤΜΗΜΑ Γ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ
Ανδρέα Παπανδρέου 37 151 80 Μαρούσι

Θέμα: Υποχρεωτικότητα των εμβολιασμών των μαθητών και σύνδεση με την εγγραφή τους στις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης

Αξιότιμοι κύριοι,

Ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του κατά το άρ. 103 § 9 του Συντάγματος και το ν.3094/2003 εξετάζει αναφορά [REDACTED]

[REDACTED] σχετικά με το ζήτημα της υποχρεωτικότητας των εμβολιασμών. Μεταξύ άλλων η ανωτέρω ισχυρίζεται ότι οι διευθυντές δημοτικών σχολείων και γυμνασίων αρνούνται την εγγραφή μαθητών λόγω μη διενέργειας των υποχρεωτικών εμβολίων και ζητεί τη συνδρομή της Αρχής στην αποσύνδεση της διενέργειας των εμβολιασμών από την υποχρεωτική φοίτηση του μαθητικού πληθυσμού, επικαλούμενη κυρίως προσβολή της αρχής της αναλογικότητας.

Είναι γνωστό ότι η υποχρεωτικότητα διενέργειας των εμβολίων, που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμών καθιερώνεται, στην πλειονότητά τους, με διατάξεις νόμων παλαιότερων εποχών, όπως κατά της διφθερίτιδας (ν. 1658/1951), τετάνου (Υγειον. Διάταξη Γ1α/7408/6-7-73), κ. ά. Παράλληλα έχει διατυπωθεί η άποψη (βλ. σχετικό έγγραφο της Διεύθυνσης Δημόσιας Υγιεινής, Υ1/Γ. Π. Οικ47470/ 6.5.2005) ότι η υποχρεωτικότητα διενέργειας των εμβολιασμών έχει απονήσει υπέρ των συνιστώμενων εμβολιασμών, παρόλο ότι οι συγκεκριμένες διατάξεις δεν έχουν ανακληθεί. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι για το εμβόλιο π.χ κατά της ευλογιάς, αν και δεν έχει ανακληθεί ο νόμος, που προέβλεπε την υποχρεωτικότητά του (ν. 171/1936) στην πράξη δεν διενεργείται πλέον καθώς δεν περιλαμβάνεται στο Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμών. Ωστόσο η ίδια ανωτέρω Διεύθυνση έθεσε το θέμα στην Εθνική Επιτροπή Εμβολιασμών, του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, η οποία γνωμοδότησε (βλ. και με αριθμ πρωτ. Υ1/Γ.Π 161682/22.12.2008 έγγραφό της ανωτέρω Διεύθυνσης), ότι είναι υποχρεωτικά όλα εκείνα τα εμβόλια που είναι

ενταγμένα στο Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμών και για αυτό δίνονται δωρεάν στο πλαίσιο της προστασίας της Δημόσιας Υγείας.

Από την ανάγνωση των εμβολίων που υπάρχουν στο Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμών προκύπτει ότι στο σύνολο τους αφορούν νοσήματα που είναι μεταδοτικά και μάλιστα θεωρούνται από τη βιβλιογραφία ως *παραδοσιακά μεταδοτικά νοσήματα*¹. Σήμερα στη χώρα μας η υποχρεωτικότητα των εμβολίων, που εκτελούνται στο πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος Εμβολιασμών φαίνεται να εξαντλείται μόνο ως προς την εγγραφή των μαθητών καθώς οι διατάξεις περί επιβολής προστίμου για κάποια εμβόλια δεν γνωρίζουμε αν εφαρμόζονται στην πράξη².

Από την άλλη πλευρά ο υποχρεωτικός εμβολιασμός που διενεργείται χωρίς τη συναίνεση του εμβολιαζόμενου ή του έχοντος τη γονική μέριμνα συνιστά επιτρεπτή προσβολή της προσωπικότητάς του κάθε φορά που υπάρχει υπαρκτός κίνδυνος για τη δημόσια υγεία καθώς σε αυτές τις περιπτώσεις στη στάθμιση μεταξύ του δικαιώματος του υποκειμένου για αυτοδιάθεση και προστασίας της δημόσιας υγείας η πλάστιγγα γέρνει προς την πλευρά της δεύτερης. Ωστόσο όταν δεν υφίσταται υπαρκτός κίνδυνος για τη δημόσια υγεία οποιαδήποτε επέμβαση στο ανθρώπινο σώμα, συμπεριλαμβανομένου του εμβολιασμού, συνιστά προσβολή της προσωπικότητας εάν γίνεται χωρίς τη συναίνεση του υποκειμένου και παραβιάζει τη θεμελιώδη υποχρέωση σεβασμού της αξίας του ανθρώπου³.

Το ζήτημα της υποχρεωτικής αναγκαιότητας ή μη της διενέργειας των εμβολιασμών είναι προφανές ότι εκφεύγει της αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Πολίτη καθώς θα πρέπει να απαντηθεί από τους ειδικούς στο χώρο της υγείας και εκ του λόγου αυτού έχουμε αποστείλει προς την αρμόδια Διεύθυνση Δημόσιας Υγιεινής σχετικό ερώτημα, για το ζήτημα όμως, της σύνδεσης της υποχρεωτικής διενέργειας των εμβολιασμών με την εγγραφή των μαθητών στις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης θα θέλαμε να σας καταθέσουμε το σχετικό προβληματισμό μας.

Είναι γνωστό ότι η άποψη των ειδικών στο χώρο της υγείας για την υποχρεωτικότητα των εμβολιασμών εδράζεται στην αποδοχή της ιατρικής θέσης ότι οι εμβολιασμοί ενεργοποιούν το μηχανισμό συλλογικής ανοσίας του πληθυσμού κατά μεταδοτικών ασθενειών. Η υποχρεωτικότητα διενέργειας των εμβολιασμών συνεχεται με την εκπαίδευση βάσει των άρθρων 7παρ. 2, 3 ΠΔ 200/98 και 201/98 όπου στα απαραίτητα δικαιολογητικά για την εγγραφή μαθητών στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση εντάσσεται η επίδειξη του βιβλιαρίου υγείας του μαθητή, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται εκείνα τα εμβόλια που ανήκουν στο εθνικό πρόγραμμα εμβολιασμών. Μάλιστα στη με αριθμ. πρωτ.

¹ Έτσι θ. Σηρός Δημόσια Υγεία και Μεταδοτικά Νοσήματα στην Ελλάδα σε Γ. Παπαδημητρίου- Π. Πατρώνου, Προστασία από τα μεταδοτικά νοσήματα, 2004.

² Είναι π.χ γνωστό ότι το πρόστιμο κατά της διαθεσιμότητας με το ν. 1658/1951 περί αναπληρωτικού εμβολιασμού ήταν ιδιαίτερα υψηλό.

³ Βλ. σχετικά Α. Μάνισης, Συνταγματικά Δικαιώματα, 1982, σελ. 108

Φ6/451/115136/Γ1 – 16.9.2010 εγκυκλιό του Το Γ Τμήμα μαθητικών θεμάτων της Διεύθυνσης Σπουδών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέστειλε εγκύκλιο σύμφωνα με την οποία οι γονείς που για οποιουδήποτε λόγους δεν επιθυμούν τον εμβολιασμό των παιδιών τους οφείλουν να προσκομίζουν βεβαιώσεις ιατρικής αντένδειξης. Ωστόσο εάν οι γονείς αρνούνται να εφοδιαστούν με την αντίστοιχη βεβαίωση ιατρικής αντένδειξης για προσωπικούς τους λόγους υιοθετώντας διαφορετικές επιστημονικές απόψεις για τις βλάβες που προκαλεί ο εμβολιασμός, οι μαθητές αδυνατούν να εγγραφούν στις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Εν προκειμένω λοιπόν ανάμεσα στην σύγκρουση μεταξύ του ατομικού δικαιώματος της αυτοδιάθεσης και της άρνησης πρόσβασης στην εκπαίδευση για λόγους που ανάγονται στο δημόσιο συμφέρον, για να είναι επιτρεπτός ο περιορισμός του ανωτέρω ατομικού δικαιώματος θα πρέπει ο περιορισμός αυτός να εναρμονίζεται με την αρχή της αναλογικότητας. (άρθρο 25 Σ). Σύμφωνα με την αρχή αυτή, ο έλεγχος του περιορισμού του μέτρου ακολουθεί τρία στάδια: της καταλληλότητας, όπου ο περιορισμός για να είναι κατάλληλος, πρέπει να επιφέρει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, της αναγκαιότητας, όπου ο περιορισμός είναι κατάλληλος όταν δεν είναι επαχθέστερος από το αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος μέτρου αλλά ο λιγότερο επαχθής για το θιγόμενο αποδέκτη του μέτρου και τέλος της συνάφειας μέσου προς το σκοπό, όπου μεταξύ του μέτρου και του επιδιωκόμενου σκοπού πρέπει να υφίσταται μία εύλογη σχέση. Ένας περιορισμός, και όταν ακόμη είναι κατάλληλος ή αναγκαίος, δεν πρέπει να συνεπάγεται περισσότερα μειονεκτήματα για τα δικαιώματα του πολίτη παρά πλεονεκτήματα για τα δημόσια ή ιδιωτικά συνταγματικά συμφέροντα, στην προστασία των οποίων αποβλέπει. Εάν δε θα θέλαμε να επιμείνουμε στην αναγκαιότητα, το μέτρο είναι αναγκαίο, όταν "δεν είναι δυνατή η επιλογή ενός άλλου, εξίσου δραστικού μέτρου, το οποίο να περιόριζε σε λιγότερο βαθμό ή και καθόλου την ατομική ελευθερία.

Εν προκειμένω η "εύλογη" σχέση μεταξύ αφενός του επιδιωκόμενου σκοπού της προστασίας της δημόσιας υγείας, που κατά τους ειδικούς επιτυγχάνεται μέσω της υποχρεωτικότητας των εμβολιασμών και αφετέρου του περιοριζόμενου ατομικού δικαιώματος πρόσβασης στην εκπαίδευση φαίνεται να προσκρούει στην αρχή της αναγκαιότητας καθώς η μη διενέργεια κάποιων εμβολίων από μόνη της επισύρει και πρόστιμα κατά των αμελούντων γονέων, με προβλέψεις που διατηρούν μεν τη νομοθετική τους ισχύ παρόλο ότι έχει περιπέσει σε αχρησία η εφαρμογή τους. Ως εκ τούτου φαίνεται ότι υπάρχει και νομοθετικά θεσπισμένο ένα εξίσου δραστικό ίσως και δραστικότερο μέτρο, το οποίο είναι καταλληλότερο καθώς «τιμωρεί» κυρίως τους αμελούντες γονείς και κηδεμόνες και όχι τα παιδιά.

Από την άλλη πλευρά η υποχρεωτικότητα των εμβολιασμών σε περιόδους που δεν υφίσταται επιδημία, χρησιμοποιείται υπό την έννοια της υπενθύμισης προς την ευρύτερη

κοινότητα της αναγκαιότητας να παραμένει ενεργός ο μηχανισμός συλλογικής ανοσίας που επιτυγχάνεται με την υψηλή εμβολιαστική κάλυψη του πληθυσμού (βλ. σχετικά τη με αριθμ. πρωτ. ΑΠ Υ1/ΓΠ 18139/3.3.2011 επιστολή της Γενική Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας προς τον Συνήγορο του Πολίτη), παρά υπό την έννοια της επιβολής εξατομικευμένων κυρώσεων σε μεμονωμένους γονείς και παιδιά, ως τιμωρία για την εκούσια ή ακούσια παράλειψη εμβολιασμού των τελευταίων. Με βάση την παραπάνω συλλογιστική είναι προφανές ότι η υποχρεωτικότητα διενέργειας των εμβολιασμών δεν μπορεί να οδηγήσει στη μη εγγραφή στις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης των περιπτώσεων νηπίων και παιδιών που δεν έχουν εμβολιαστεί. Εξάλλου κατά πάγια θέση των ειδικών στο χώρο της υγείας ο μη εμβολιασμός των παιδιών αυτών δεν συνιστά παράγοντα κινδύνου για τα υπόλοιπα εμβολιασμένα παιδιά.

Η Αρχή γνωρίζει ότι η πρόληψη και ο έλεγχος των μεταδοτικών νοσημάτων συνιστά προτεραιότητα για την πολιτική της δημόσιας υγείας σε εθνικό αλλά και υπερεθνικό επίπεδο ενώ υφίσταται και συνταγματική υποχρέωση της χώρας να μεριμνά για την υγεία των πολιτών⁴. Ο εμβολιασμός αποτελεί μία από τις τρεις κατευθύνσεις πρόληψης των μεταδοτικών νοσημάτων στη λογική ότι κάθε μεταδοτικό νόσημα μπορεί να προληφθεί και ο εμβολιασμός των μαθητών προφανώς διενεργείται υπό την οπτική αυτή. Ως εκ τούτου ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι πρέπει να διατηρηθεί στις προϋποθέσεις εγγραφής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση η επιδείξη του βιβλιαρίου υγείας με τη διενέργεια των σχετικών εμβολιασμών, ωστόσο σε περίπτωση μη διενέργειάς του θα μπορούσε να κρατείται σχετική σημείωση στο ατομικό δελτίο υγείας του μαθητή, όπως καθορίζεται με την με αριθμ. ΚΥΑ 58410/ΓΣ «καθορισμού τύπου, περιεχομένου και τρόπου ενημέρωσης ΑΔΥ» ΦΕΚ 859 τ. Β/23-6-2005 ενώ σε καμία περίπτωση η μη διενέργεια δεν μπορεί να συνιστά λόγο άρνησης εγγραφής στις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Άλλως η μη εγγραφή των μαθητών που δεν έχουν εμβολιαστεί στις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης συνιστά υπέρμετρα δυσανάλογο μέτρο καθώς στερεί την απόλαυση ενός άλλου συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος, αυτό της πρόσβασης στην εκπαίδευση.

Επειδή ο Συνήγορος του Πολίτη έχει γίνει αποδέκτης αρκετών αναφορών από γονείς που δεν επιθυμούν να εμβολιάσουν τα παιδιά τους από τον φόβο αντενδείξεων θα επιθυμούσαμε όπως εξετάσετε το συγκεκριμένο ζήτημα και μας ενημερώσετε για τις θέσεις του Υπουργείου σας επ' αυτού.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Με τιμή
Γιώργος Μόσχος
Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη
για τα Δικαιώματα του Παιδιού

⁴ Βλ. σχετικά Λ. Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2^η έκδοση 2002, σελ. 215.